

La cultura per a qui la treballa

Tenim la sensació —és quelcom més que una sensació— de que estem vivint una etapa bastant decisiva, l'extensió temporal de la qual no sabem determinar, per al nostre esdevenidor col·lectiu. És més que probable que el nostre paper històric dintre del conjunt de les terres catalanes hagi de passar un moment clau per a la seva definició. Llavors Tortosa, el seu territori, les nostres gent, caldrà, inevitablement, que decideixin què és allò que volen ser, què és allò que poden ser si la consciència ió determina, és clar, les condicions i la qualitat d'una presència activa. Per contra, és a dir en el cas de que el cos social s'acomodi a submergir-se o a seguir immerse— en la fatalitat històrica d'un territori que va a menys, tot el que es digui, tot el que es faci esdevindrà inútil. Pensem —amb tota la ingenuïtat que s'inclou en qualsevol voluntat de supervivència— que en anar a fer la cultura hi té una participació posar no decisiva, però sí determinant. Tot i que no s'escapa a la nostra comprensió que el que estem dient i el que seguirem expressant acabi essent, al capdavant, un altre foc d'encenalls més.

D'encí de la democràcia —sigui quin sigui el judici que aquesta es mereix —s'han produït un seguit de fets culturals —al nostre parer amb un "creixent" visible— que ens permeten creure en una presa, si no de consciència, de contacte social almenys de noves promocions que no depenen directament de l'educació franquista. És tracta de gent que sortosament ja no han viscut, o no han viscut amb plenitud intel·lectual, l'exclau "imperialisme" cultural espanyolista.

Aquesta presa de consciència —cal esperar que així sigui —generacional es manifesta amb un rebuig, de vegades frontal, de les estructures culturals tancades que encara es vénen patint. Les transformacions polítiques, més o menys radicals, més o menys operatives, han fet real que les institucions tradicionals (ajuntament, entitats, etc.) comencin a moure's en una direcció distinta de la marcada en un temps anterior. És festivals de Música, de Teatre, de Dansa, la recuperació de la medalla Gimenó de pintura, la creació del premi Vicenç Garcia de la literatura, etc., en són proves fefants.

D'altra banda ho és el recobriment de les festes populars als barris en aconseguir que el carrer —agora— torni a ser l'espai adient per a les potències lúdiques del poble. A més a més, tota una rècula de petites, o ja no tant, agrupacions de base, dinamitzadores i actives, diuen a terme tota una sèrie de manifestacions que fan possible que el personal es trobi en fets i llocs que eren pràcticament impensables en la llarga nit de la dictadura.

Sembla ser que els darrers ajuntaments de la Tortosa franquista havien arribat a supenar el concepte de cultura simplement esborrant-lo dels seus pressupòsits i en conseqüència dels seus pressupòsits. Els hi feia por, probablement, tot el que de sentiment nacional català hi hagués en les possibles expressions culturals de la nostra gent. Però com diu Ferra Vilaz, encara que referint-se a un nivell superior: "Si un Estat no pot suprimir un problema nacional negant-lo, és que existeixen cultures profundes (en el sentit sociològic) i cultures conscients (en el sentit d'opció intel·lectual)".

Caldrà, en aquest punt, fer una reflexió "in extenso" sobre què entenem per cultura, sobretot si ens referim a la seva dimensió social. L'espai no dona per a això. "Durant força temps fou habitual equiparar "cultura" amb "alta cultura" —diu Ferrater i Mora. "Però —segueix— una cultura ho inclou tot: la literatura i la ciència, les formes de creença religiosa i les maneres d'organitzar-se econòmicament, la música més exquisita i la cançó popular".

Concedint que això sigui cert, i mantenant-li a Umberto Eco les seves tesis sobre "obra oberta", i, a la fi, trasllatant "mutata mutandis" el seu pensament a la qüestió que ara ens preocupa, apuntarem, amb totes les precaucions, com a proposta col·lectiva la concepció —"política cultural"— de "cultura oberta", amb la finalitat de que si cal doni suport teòric a tot allò que de ver hi hagi en la nostra detectació de canvi.

Pensem que el nostre territori demana —la nova gent sembla que ho demana quan actua al marge, i de vegades en contra, d'una pretesa tradició sovint manipulada per les forces reaccionàries i antiscatalanistes— demana, dic, una nova dimensió cultural.

Des d'una perspectiva —qui sap si gramsciana— que fa émfasi en el mètode podríem afirmar que una cultura progressiva implica, per a ser-ho, bé una recessió del passat amb noves aportacions vicàries d'un sentit viu i creatiu de la història, bé un plantejament de nou encuny que su-

peri paulatinament les concepcions regressives, caduques, esgotades pel decurs d'aquesta història.

"La cultura oberta —l'obra oberta— ha d'excedir per tant el missatge conclús i definit, organitzat unívocament. La cultura oberta —l'obra oberta— apuntarà a la possibilitat de vèries organitzacions confiades a la iniciativa de l'interpret" —en el nostre objectiu, a la iniciativa dels sectors socials o individus que treballin en el camp de la producció cultural—. La poètica de l'obra oberta —en el nostre propòsit de la cultura oberta —tendeix, com afirma Foucault, "a promoure en l'interpret actes de llibertat conscient, a situar-lo com a centre actiu d'una xarxa de relacions inesgotables entre les quals ell —l'interpret— instaura la pròpia forma".

La cultura seria aquí —parafrasegem encara a Eco —"oberta" com és "obert" un debat: la solució és esperada i destijada, però ha de venir del concurs conscient del públic.

Però una cultura oberta, pensem, no és factible amb unes institucions tancades o que es limitin a promoure un parit determinat, o una determinada ideologia, o determinades persones. Les regles de producció i àdhuc de consum cultural serien normes de govern autoritari que guien l'home en tots els seus actes, prescrivint-li els fins. La cultura oberta, que ve obligada a crear "un estímul a la vivacitat de la imaginació", malda per unes institucions flexibles que donin suport però res més a l'activitat i les resultants produïdes per aquesta "vivacitat de la imaginació". La cultura seria així per qui la treballa. I en aquest sentit tant és "treballador" de la cultura qui la produeix com qui la gaudeix, atès que la cultura oberta, per definició, implica també la col·laboració del receptor, que per això deixa de ser passiu i aporta, alhora que rep, la "vivacitat de la —seva— imaginació".

Els efectes d'una cultura "oberta", per ser-ho, són impensables en la seva total extensió.

A tall d'exemple en direm tres d'immediats:

Un, la democratització de la cultura, que inclou la reversibilitat de les relacions entre "nivells". Allò que tradicionalment s'anomena "alta cultura" hauria de ser més a l'abast de la gent a través dels mitjans reproductors, transmissors i difusors. Al mateix temps, la producció cultural de base assoliria tots els instruments adequats per a la seva divulgació. Més concret per al nostre territori i no solament la nostra gent accediria als aspectes més avançats de la cultura sinó que la nostra producció cultural aconseguiria una tan destijada projecció nacional catalana.

Un altre, la connexió amb la cultura nacional catalana conduiria a l'acceptació plena de la plena personalitat catalana del nostre territori, durant tants anys tancat, reclus, ja amb ferum de romàntic, en un manobrat "fet diferencial" —el mal dit "tortosisme"— que ens havia conduït a un atzucac insuportable per la seva esterilitat. Tota "endogàmia", sembla, acaba en exorquia.

I a la fi, la incorporació amb tots els drets d'aquestes forces joves, tan necessàries, productores de cultura —si voleu de la seva, en definitiva de la de tots— que apunten a noves concepcions o, el que és igual, aposten pel futur. O que posen al dia allò que del passat pugui tenir significat de cara al present i de cara a l'avenir. Aquests efectius joves que de grat o per força exigran el lloc que els vulguin amb els mètodes que els hi siguin propis. Aquestes noves gentes que "treballen" la cultura —la seva, si voleu, ja ho he dit— i la "treballen" per sobre de qualsevol museològic històric, per damunt de qualsevol cementiri antediluvial, perquè la vida és així —la cultura és vida— i no s'estronca malgrat tots els aturadors.

Sí, la cultura per a qui la treballa. Au, vinga.

Manuel Pérez i Bonfill